

ОДЗИВИ ЧИТАЛАЦА

Потпуковник **ЖАРКО СТАНАЋЕВ**

„ПЕШАДИЈА КАО ЈЕЗГРО ПОКРЕТНИХ ОДРЕДА ЗА ЗАПРЕЧАВАЊЕ“

Пошто се не слажем са неким поставкама у чланку који је под горњим насловом штампан у 8 броју часописа „Војно дело“ за 1953 годину, то ћу изнети своје мишљење.

Полазећи од своје основне замисли — да би било погодније да пешадија чини језгро покретних одреда за запречавање уместо пионира — писац каже да су се наши војници, према искуствима из Народноослободилачког рата, „доста брзо обучавали у постављању противтенковских мина“, а „пред крај рата, борци из пешадиских јединица оспособљени су у року од једне недеље за успешно запречавање и разминирање“.¹⁾ Из тога читалац може извући закључак да су досада пионири сачињавали језгро ПОЗ-а само зато што после 1945 године пешаци нису довољно били обучени у раду са ПТ минама. Писац такође сматра, опет на основу искустава, да би пешадија требала да чини језгро ПОЗ-а, с обзиром на малобројно стање инжињерских јединица, које ће у евентуалном будућем рату имати „више задатака који се односе на израду, оправку и одржавање комуникација, мостова и аеродрома“, и да би ефикасност таквог ПОЗ-а била далеко већа но што је то сада случај. Истина, писац не искључује могућност да се у улози ПОЗ-а и убудуће могу користити пионирске јединице кад год се са њима располаже.

Као што се види, писац заснива своје гледиште о будућем саставу ПОЗ-а на два разлога — на досадашњој необучености пешадије у постављању ПТ мина и могућности да она то може савладати за кратко време, и на чињеници да пионири имају много других, стручних задатака, тако да би их требало ослободити улоге активног дејства у саставу ПОЗ-а.

Пошто и сам сматрам да је садашње гледање на задатке, улогу, па и састав ПОЗ-а, доста застарело, како с обзиром на организационе промене кроз које је прошла наша Армија од ослобођења до данас, тако и на измене у опреми и наоружању (што неминовно доводи и до извесних промена у неким тактичким начелима) наших јединица и искуства са разних вежби и задатака, то ћу се најпре осврнути на основна неслагања са писцем горњег чланка.

¹⁾ Курзивом је означено све што је цитирано из чланка мајора Смолеа.

1) У почетку свога чланка писац тврди „да је за сигурно за-пречавање једног правца потребна огромна количина ПТ мина: на 50 км тенкоопасног правца треба 100.000 до 200.000 ПТ мина“. Међутим, по мом мишљењу, то не би биле огромне количине ако би се могло извести *сигурно* запречавање једног правца толиким бројем ПТ мина. То уствари значи да би армија, која би бранила фронт ширине 100—150 км, употребом 200.000 ПТ мина на тенкоопасном правцу могла да скрати ширину свог одбранбеног фронта за скоро 50%, и да на тај начин уштеди највећи део живе силе, која би била намењена за одбрану тих 50—70 км, и да га употреби за активна, офанзивна дејства. Кад би то стварно било могуће онда би сваки општевојни командант радо одвојио не само 200.000, већ и више ПТ мина, да би тиме сачувао живу силу за маневар. Нажалост, многобројна искуства су показала да „сигурног запречавања“ нема и да се сваки заповедник може савладати после одговарајућих припрема, нарочито на тенкопролазним правцима, и то не само тамо где су употребљене ПТ мине у огромним количинама, већ и тамо где су обилно коришћене и друге врсте ПТ препрека (ПТ ровови, укопани бетонски или челични стубови и др.). Иако су немачка минска поља (комбинована са другим ПТ препрекама) на Афричком војишту, пре битке код Аламејна, имала просечну дубину 4,5 до 9 км и била брањена пешадијом и тенковима, то ипак није сметало енглеској 8 армији да за релативно кратко време на одређеним правцима отвори потребне пролазе за своје тенковске јединице и развије напад. А на таквој дубини минских поља вероватно је густина била већа од 2—4 ПТ мине на дужини метар фронта, коју писац сматра довољном за „сигурно запречавање“. То не значи да ове препреке нису одиграле позитивну улогу и стварале тешкоће у нападу 8 армије. Сигурно је да су Енглези трпели губитке у току савлађивања заповеденог појаса, али је чињеница да је појас препрека савладан на оним местима и правцима на којима је нападач предвидео и предузео одговарајуће припреме.

Иако минска поља, употребљена у великом броју и правилно распоређена по фронту и по дубини одбране, а уз то и добро брањена, претстављају веома јаку препреку која у знатној мери може успорити наступање нападачу, ипак се њихова улога не сме преувеличавати. Зато сматрам да је и теза о „сигурном запречавању“ погрешна, јер бисмо таквим схватањем могли добити нетачну, претставу о могућностима минско-експлозивних препрека.

2) Тачна је пишчева поставка да се пешак за неколико дана може обучити да опише мину и да је укопа у земљу. Али пешадијска јединица за то време ни у ком случају не може да научи тактичку употребу мина и брзо разминирање у свим условима времена и ситуације (ноћу, под ватром и сл.). Пешаци се могу користити као помоћна јединица за постављање мина заједно са пионирима, али се од њих не може тражити ништа више ако су обучавани само 5—6 дана. Познавање тактичких начела употребе и маневра ПТ минама захтева не само дугу обуку командног кадра и јединица, већ и искуство у том смислу. Ако би обука из руковања минама била тако

проста и једноставна, као што то писац тврди, онда би сви наши родови војске били у стању да одвоје тих 5—6 дана и да постану мајстори у минирању и разминирању. Међутим, пракса је показала да је обука из минирања и разминирања далеко сложенија и да пешаци (као и пионири), чак и после месец дана обуке у минирању и разминирању, нису постајали „мајстори, специјалисти“, већ су се тамо толико оспособљавали да су се могли користити у случају нужде. Међутим, за дејство у ПОЗ-у, где се захтева велика увежбаност, брзина и спретност у минирању и разминирању, не могу се користити не само пешаци, већ ни пионири који су имали 6—10 дана обуке. Чак и кад би обука од неколико дана била довољна за успешан рад са минама, не видим никакав стварни разлог зашто би пешадија сачињавала језгро ПОЗ-а, кад се за исто тако кратко време могу томе обучити и артиљериске и све друге јединице, које ипак не долазе у обзир за образовање језгра ПОЗ-а, иако ће свима родовима итекако бити корисно да савладају технику постављања и уклањања ПТ мина, јер често могу доћи у ситуацију да их постављају или уклањају.

Искуства из последњег периода Другог светског рата и рата у Кореји показала су да инжињерија, због своје малобројности и других задатака, није била увек у стању да отвара пешадији и тенковима пролаз у минско-експлозивним препрекама. Због тога је пешадија била принуђена да за време борбе у дубини одбране само отвара пролазе. У том циљу се у неким армијама (па и у нашој, што и сам писац тврди) по једно одељење или вод из сваке пешадиске чете или батаљона обучавало у минирању и разминирању, али не „неколико дана“, већ много више. Осим тога, та одељења су се кроз праксу даље усавршавала у томе. Јасно је да су губици недовољно обучених минера (без обзира да ли су то пешаци или пионири) у минским пољима доста велики, нарочито у периоду када непријатељ почне да користи нове типове мина или упаљача, или да примењује нов начин постављања минских поља. Да би се ти губици избегли у што већој мери, прибегава се, чак и код добро обучених јединица, допунској обуци од неколико дана, ради усавршавања командног и борачког састава.

Међутим, поставља се питање: зашто треба давати ПТ мине пешадији (ако уђе у састав ПОЗ-а као језгро) када су пешадиске јединице већ у великој мери засићене наоружањем за борбу против тенкова (супер-базуке, ручни бацачи, бестрајни топови, ПТ бомбе, пуковска артиљериска оруђа и др.)? А маневар овим средствима је свакако далеко лакши и ефикаснији од маневра ПТ минама за који се писац залаже. Међутим, изгледа да писац не узима у обзир наоружање пешака за борбу са тенковима, јер на стр. 37 предлаже да „сваки војник (пешак) у ПОЗ-у може понети 2-4 ПТ мине“, тј. тежину од 20—30 кгр. Поставља се питање: да ли ће борба једне пешадиске чете против тенкова бити ефикаснија ако постави 500 ПТ мина („разбацаних по земљишту“) или ако се иста чета са својим пешадиским ПТ наоружањем распореди за борбу на блиским и средњим отстојањима? Мислим да би се сваки командант пешадиског пука, који би био стављен пред једну од ове две алтернативе, одлучио да ту чету

са њеним ПТ наоружањем употреби на правцу где је досада користио ПОЗ, чије је језгро сачињавала инжињерија са ПТ минама. Ако би се ова чета још и ојачала противтенковским средствима, онда би се њена ефикасност и могућност маневра знатно повећале. И, уместо да пешадиска чета, као језгро ПОЗ-а, опремљена ПТ минама, може да запречи свега 500 м (колико јој даје писац), она својим наоружањем може сигурније запречити и шири фронт, на већој дубини и са бољим резултатом. Несумњиво је да би непријатељски пионири, који прате своје тенкове у нападу, лако уочили ПТ мине које су на брзину разбацане или постављене на правцу кретања тенкова и брзо их уклонили под заштитом ватре својих тенкова. Насупрот томе, пешаци би са својим ПТ наоружањем, распоређени у скривене појединачне или групне борбене заклоне, били много ефикаснији и прикривенији од угледа. С друге стране, борбена опрема пешака је ионако већ толико тешка да претставља проблем за себе. А, ако се томе дода још и тежина мина (20—30 кг ако би носио 2—4 ПТ мине), онда се поставља питање: где би и који део своје редовне опреме пешак оставио док се налази у ПОЗ-у и док поставља ПТ мине? По мом мишљењу, то се уопште не би смело дозволити.

Не види се јасно да ли писац сматра да и пешадију, одређену као језгро ПОЗ-а, треба ојачати на исти начин као и онда када су језгро ПОЗ-а сачињавали пионири. Али, пошто предлаже да ови пешаци носе по 2—4 ПТ мине, било би логично да се ојачају неким јединицама (аутоматичарима, митраљесцима), које би их штитиле за време постављања мина, а потом водиле блиску борбу са тенковима. Према томе, када писац предлаже да у дивизијски ПОЗ треба да уђе један пешадиски батаљон као језгро (да би три чете могле да запрече 1,5 км фронта), онда излази да се овај батаљон, чији је главни задатак да поставља мине, више не може сматрати пешадиским и да га у том времену треба ојачати другим јединицама пошто сам није способан да води организовану борбу у току рада. Очигледно је да то не би било нимало корисно.

Друго је питање може ли пешадија добити задатак да у извесној ситуацији врши покретно запречавање на сличан начин као што то врши ПОЗ. Потреба да се тенковски продор затвори по сваку цену може нагнати команданта јединице на том правцу да, поред ПОЗ-а и ПТР, употреби и делове пешадије за покретно запречавање (ако је ПОЗ већ ангажован на другом правцу или сл.). Хоће ли се и те групе назвати ПОЗ или не, није битно. Штавише, ове групе могу вршити запречавање не само ПТ минама, већ и рушењем неких објеката, затварањем уских пролаза барикадама, набацивањем камених блокова и др., препрекама у клисурама и теснацима, тј. према могућностима на земљишту и према ситуацији. Али то никако не значи да за то треба мењати структуру ПОЗ-а, јер пешадија мора остати пешадија, тј. општа резерва, нарочито они делови који су намењени за активна дејства.

3) Писац сматра да је најбоље да се језгро ПОЗ-а узима из опште резерве. Он не пориче активну улогу резерве, али сматра да

се одвајање једне пешадиске чете из резерве пука, батаљона из резерве дивизије и пешадиског пука из резерве корпуса не би негативно одразило на општу замисао маневра и противудара у току динамике. То образлаже тиме да употреба ових делова резерве „не би трајала дуго времена те би и даље остале у рукама команданта за активна дејства“. Колико је то „кратко време“ које би, например, један пешадиски пук, као ПОЗ корпуса, провео на затварању тенковског продора између резервног положаја и другог одбранбеног појаса са ПТ минама, писац није изнео. Вероватно је и скоро сигурно да се командант корпуса не би лако одлучио да се у најкритичнијем моменту (када се води борба на резервном положају првог појаса одбране), када треба да интервенише својом општом резервом, лиши једне такве ударне снаге као што је пешадиски пук, да би га за „кратко време“ претворио више или мање у радну јединицу (јер само постављање мина није ништа друго до једна техничка радња). Претпостављам да би командант корпуса у том моменту користио сваку другу јединицу коју би имао при руци, изузев пешадиског пука. И, најзад, пешадиски пук се не састоји само из три батаљона, већ и из других јединица. Тако је остало сасвим неразјашњено питање: где би се те остале јединице пука употребиле док три пешадиска батаљона постављају ПТ мине на удаљењу од неколико километара. По мом мишљењу, много је вероватније да ће се командант корпуса пре одлучити да искористи не само један пешадиски пук из резерве, већ и читаву резерву да благовремено, још пре почетка напада непријатеља, изврши запречавање у међупростору између резервног положаја и предњег краја другог појаса. Он ће настојати да правилним постављањем минско-експлозивних препрека „каналаше“ правац наступања непријатељских тенкова у оном правцу где ће својом резервом моћи да најбоље изврши противнапад у датом моменту (узимајући у обзир и друге важне елементе за доношење одлуке о правцу и времену противудара).

Према томе, командант може на време извршити запречавање на правцу у коме се испољава главни правац напада непријатељских тенкова и у исто време сачувати своју активну снагу — општу резерву, не претварајући њену $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ у ПОЗ.

4) Пошто ће инжињерија у будућем рату имати много техничких задатака, писац сматра да је треба ослободити не само од тога да она образује језгро ПОЗ-а, већ да се и пешаци из резерве дају у састав ПТР уместо пионира, и то своје гледиште поткрепљује неким правилским одредбама Америчке армије. Тачно је да се задаци инжињерије све више компликују, да у великој мери преовлађују технички задаци и коришћење механизације, којом се повећавају могућности инжињерије на рачун малог бројног стања, али треба имати у виду да се у критичним моментима (какав је, например, продор непријатељских тенкова у дубину одбране) све расположиве снаге, без обзира на њихове „многобројне техничке задатке“, морају бацити ради заустављања продора. Амерички пионирски батаљони у Кореји су месецима успешно коришћени као пешадиски у време када

су Северокорејци изводили своју офанзиву, иако су имали итекако много техничких задатака на одржавању слабе комуникациске мреже, каква је у то време била у Јужној Кореји. Чему би служио пионирски батаљон корпуса који би и даље остао да ради на својим техничким задацима, без обзира на то што непријатељски тенкови продиру кроз главни одбранбени положај? Вероватније је да ће се командант корпуса пре одлучити да овај батаљон искористи у улози ПОЗ-а, ојачавајући га минимумом пешадије, ПТ оруђа и митраљесцима, него да се лиши једног пешадиског пука из своје опште резерве. Ако би корпусни пионирски батаљон био додељен дивизијама, онда командант корпуса може искористити придате инжењерске снаге или, у крајњем случају, благовремено повући свој батаљон од дивизија.

Није случајно што су у свим армијама у Другом светском рату коришћени инжењерци за покретно запречавање. Баш зато што инжењерија има многобројне техничке задатке, она претставља неку врсту ПТ резерве коју командант може искористити у ситуацијама када не располаже довољним бројем ПТ оруђа или у случајевима када земљишни услови омогућавају да се покретним запречавањем продор тенкова може задржати или успорити за извесно, дуже или краће време. Према томе, технички задаци остају и даље главни задаци инжењерије, без обзира што инжењерци у одговарајућим ситуацијама могу чинити и језгро ПОЗ-а.

Треба имати у виду и то да командант приликом процене тенкоопасних праваца доноси своју одлуку о њиховом затварању у складу са расположивим снагама, средствима и временом којим располаже за припреме, настојећи да све те правце солидно затвори и брани. Али, ако се нема довољно ПТ мина или довољно времена, онда се систем препрека мора тако подесити да се непријатељски тенкови каналишу оним незапреченим отсецима који изводе тамо где је најјача противтенковска одбрана. На тај начин, непријатељ ће претрпети велике губитке иако нису запречени сви тенкоопасни правци.

Међутим, изненађења су могућа, чак и онда када је ситуација добро процењена. Командант није у стању да предвиди на ком делу одбранбеног положаја и са ког правца ће непријатељ покушати да приреди то изненађење. А да би могао на време интервенисати тамо где се непријатељ изненадно појављује, командант ствара ПОЗ и поставља га на такво место, одакле га може користити за најкраће време на било ком делу одбране где се за то укаже потреба. По моме мишљењу је најбитније код ПОЗ-а да се ПОЗ користи на „непредвиђеним правцима“ — тамо где нападач покушава да се користи изненађењем и постигне успех, а за то је инжењерија и најкориснија.

Писац тврди да пионирски вод у улози ПОЗ-а може да запречи мали простор, тј. свега око 200 м фронта. Разуме се да би то био мали простор ако би тај ПОЗ дејствовао тамо где су се тенкови развили по фронту. Али ПОЗ ће се начелно користити у теснацима и тамо где се тенкови крећу уским фронтом или чак у колони. И

на равничастом земљишту се могу стварати „теснаци“: ако се постави минско поље дубине 2—400 м или више, онда ће непријатељски тенкови бити приморани да се крећу кроз пролазе („теснаце“) ширине 15—30 м у колони по један, тако да ће пионирски вод, ако се употреби као ПОЗ на тим вештачки створеним „теснацима“, бити итекако ефикасан. А када се минска поља правилно разместе према конфигурацији земљишта, онда се може створити много више таквих „теснаца“, чиме ће се барем каналисати кретање нападачевих тенкова на одређене правце на које се може ојачати противтенковска одбрана.

Улога и задаци наших ПОЗ-ова за време рата нису били онакви какви се данас замишљају. Они су за време рата коришћени баш за интервенцију тамо одакле се могао очекивати изненадни напад непријатеља. У завршним операцијама 1945 године десни бок Четврте армије која је надирала према Трсту, био је отворен и изложен изненадним нападима Немаца из долине Уне и од Загреба и Љубљане. Иако није образован армиски ПОЗ, оформљене су инжињерске групе са ПТ минама на камионима, које су имале задатак да у случају изненадног напада брзим запречавањем заштите изложени армиски бок. А заштита осетљивих бокова и спојева само је један од задатака садашњег ПОЗ-а.

Најзад, сматрам да се и пешаци могу користити у ПОЗ-у ако нема довољно пионира, али обавезно заједно са пионирима, као помоћ ради запречавања ширег фронта или ако је кратко време за запречавање и ако нема довољно пионира.

Приликом расподеле инжињерских снага и средстава обично се мало водило рачуна о томе да се за „непредвиђене случајеве“ у току борбе увек располаже резервом инжињерских снага и средстава, иако је пракса показала да је та резерва снага и средстава (првенствено ПТ мина и експлозива) била неопходно потребна. Уколико је ситуација нејаснија у погледу намера непријатеља и правца главног удара, утолико та резерва треба да буде већа, тако да командант дивизије може интервенисати покретним запречавањем на свима правцима где се укаже потреба. При томе није важно да ли ће се то назвати дејство ПОЗ-а или некако друкчије. Важно је да општевојни командант у свакој непредвиђеној ситуацији располаже одговарајућом ПТ резервом за интервенцију и да му општа резерва остане неокрњена и увек способна за противудар.
